

SKAM

Lärarhandledning

SKAM

Om serien

Den norska ungdomsserien SKAM sändes på NRK under 2015–2017 och blev snabbt en stor tittarsuccé. Serien handlar om ett gäng gymnasieelever på norska skolan Hartvig Nissen i Oslo. Den tar upp autentiska och aktuella problemställningar som ungdomar kan relatera till. Ett av seriens centrala budskap är att alla behöver vara del av en gemenskap. Ungdomarna i SKAM hittar styrka i sina vänner och stödjer varandra med att våga vara sig själva och prata om sina problem.

Nu har SKAM även producerats på andra språk. På UR finns SKAM på franska, spanska och tyska. I den första säsongen får vi följa franska Emma, spanska Eva respektive tyska Hanna som kämpar för att hitta sig själva.

Syftet med programserien är för UR inte bara att glädja svenska SKAM-fans utan också att ge alla gymnasielärare i moderna språk ett spännande och inspirerande innehåll till undervisningen.

– Vi tror på att igenkänningsfaktorn stärker lärandet, stöttar förståelsen och ökar motivationen, därför känns det extra roligt att kunna erbjuda det här materialet till språkundervisningen, säger Gabriella Thinsz, innehållschef på UR.

Seriernas avsnitt varierar i längd. De ligger på mellan 17 och 23 minuter, men några få avsnitt är också närmare en halvtimme.

- SKAM España – 11 avsnitt
- SKAM France – 9 avsnitt
- SKAM Deutschland – 8 avsnitt

Målgrupp

Vi hoppas att de förslag på övningar som finns i den här lärarhandledningen kan bredda, fördjupa och komplettera användningen av SKAM i undervisningen. Övningarna uppmuntrar eleverna att uttrycka sig på eget producerat språk, både muntligt och skriftligt, samt till att kommunicera med varandra.

SKAM är främst tänkt att användas i undervisningen i moderna språk på gymnasiet, från steg 3 och uppåt. Vill du som lärare även arbeta med serien med elever på steg 1 och 2, alltså med C-språkselever, eller kanske med elever i årskurs 9 på grundskolan, går det bra att anpassa svårighetsgraden i övningarna i den här lärarhandledningen. Eftersom det är vanligt med integrerade elevgrupper bland de som läser de senare stegen på gymnasiet är förhoppningen att lärarhandledningen kan stötta undervisningen i heterogena grupper. Eleverna ser samma program och får samma upplevelse – men arbetar sedan vidare på sin nivå.

Hur kan du använda SKAM i din undervisning?

Språkinläring kan ibland upplevas som arbetsam – den kräver mycket och det finns inte alltid så många genvägar. Samtidigt är det viktigt att fler elever väljer att fortsätta med sina studier i moderna språk. Med SKAM får eleverna möta ett autentiskt ungdomsspråk och blir förhoppningsvis inspirerade att ha kul med sitt målspråk.

Ett språk kräver ett ordförråd. Genom att arbeta med SKAM kan såväl elevernas passiva som aktiva ordförråd utökas. Eleverna kan jobba med språket för att fler ord inom den passiva delen ska bli aktiva.

Övningarna i den här lärarhandledningen utgår från ämnesplanens centrala områden: kommunikation, reception samt produktion och interaktion.

Här följer några allmänna tips till eleverna inför att de tittar på SKAM. Dessa kan vara bra att skriva ut och dela ut eller sätta upp i klassrummet. De finns också som kopieringsunderlag längst bak i lärarhandledningen.

- Det kan vara bra att titta på programmen med hörlurar (om ni inte tittar tillsammans i gruppen) – det ökar koncentrationen.
- Titta på programmet eller i alla fall någon/några scener flera gånger.
- Använd textningen i programmet. Titta först med svensk text, sedan med målspråkets text och till sist utan text. Är det något du inte förstår, titta igen med text.
- Att härma, prata med sig själv och med andra är effektiva sätt att avdramatisera att prata på målspråket.
- Våga göra misstag, gissa och sök många tillfällen att öva språket.
- Sist men inte minst – tro på dig själv!

Kopplingar till Lgy11

SKAM kopplar till många delar i ämnesplanen för Moderna språk.

SYFTE

Enligt läroplanerna för moderna språk, både för grundskolan och gymnasiet, ska eleverna ges möjlighet att utveckla en allsidig kommunikativ förmåga. Denna förmåga innebär bland annat att förstå talat språk och att kunna formulera sig och samspeja med andra i tal. I undervisningen ska eleverna få möta talat språk av olika slag för att få möjlighet att sätta innehållet i relation till egna erfarenheter och intressen.

FÖRMÅGOR

När eleverna arbetar med SKAM tränas de förmågor som är framskrivna i ämnesplanen:

1. Förståelse av målspråket i tal och skrift samt förmåga att tolka innehållet.
2. Förmåga att formulera sig och kommunicera på målspråket i tal och skrift.
3. Förmåga att använda språkliga strategier i olika sammanhang.
4. Förmåga att anpassa språket efter olika syften, mottagare och situationer.
5. Förmåga att diskutera och reflektera över livsvillkor, samhällsfrågor och kulturella företeelser i olika sammanhang och områden där språket används.

CENTRALT INNEHÅLL

Kommunikationens innehåll ska behandla ämnesområden som är välbekanta för eleverna, såsom vardagliga situationer, intressen, personer, platser, aktiviteter och händelser. Åsikter, känslor och erfarenheter ska tas upp, samt även vardagsliv, levnadssätt och sociala relationer i olika sammanhang och områden där språket används.

Eleverna ska ges tillfälle att lyssna på olika former av samtal och dialoger, samt berättelser och annan fiktion i talad eller dramatiserad form. De ska också få lyssna till språkliga företeelser som uttal och intonation, samt hur fasta språkliga uttryck används i talat språk i olika situationer.

SÅ HÄR KAN DU ARBETA MED

SKAM TILLSAMMANS MED DINA ELEVER

Här följer ett antal tips på övningar du kan arbeta med tillsammans med dina elever. Välj ut vad som passar just din undervisning och dina elever. De flesta övningar går att göra både som muntliga och skriftliga uppgifter. När eleverna ska samtala med varandra kan det vara bra att använda sig av till exempel EPA-modellen (enskilt, i par och alla) så att alla elever får tid att tänka igenom vad de vill säga själva först, sedan får de öva på att uttrycka sig i en mindre grupp för att till sist prata inför hela gruppen. Detta är ofta särskilt viktigt i moderna språk, då spontant tal kan upplevas som utmanande. Om eleverna däremot hinner tänka lite själva först och sedan samarbeta kan det stärka den personliga språkutvecklingen positivt.

Det finns vinster med att titta på SKAM på olika sätt – tillsammans i klassrummet, enskilt i klassrummet (till exempel på egna skärmar) eller hemma som läxa. Att jobba flippat innebär att eleverna har förberett sig hemma och ni kan ägna lektionen åt att arbeta vidare med språk och innehåll. Att få i uppgift att titta på ett avsnitt hemma är dessutom en ”rättvis läxa”; den tar lika lång tid för alla.

Ett sätt att formalisera arbetet med SKAM är att låta eleverna skriva loggbok. De kan föra protokoll över hur de har tittat på avsnitten – med eller utan text, vilka övningar de arbetat med och hur det har gått, att testa att gå igenom ord tillsammans före eller efter tittning och reflektera över vilket som passar dem bäst och så vidare. På så sätt blir eleverna medvetna om sitt eget lärande och vilken inlärningsstrategi som passar dem bäst. Dessutom kommer de förhoppningsvis att se sin progression i språket. De kan gärna kommunicera sin logg med dig som lärare genom att lägga upp den på en lärplattform eller ett liknande forum.

Skapa förförståelse

Att lyssna och försöka förstå autentiskt språk kan vara utmanande. Språket i serien har ett högt tempo. Det kan därför vara bra att arbeta med att skapa förförståelse innan eleverna tittar. De elever som har sett den norska SKAM kommer att känna igen både karaktärerna och handlingen.

- Du som lärare kan titta på ett avsnitt i förväg och formulera ett antal frågor som tangerar avsnittets ämne och som eleverna sedan får diskutera. Frågorna kan vara av typen ”Känner du någon som varit med om att..?” och ”Har du någon kompis som...?” En idé är att låta eleverna turas om att titta i förväg och förbereda frågor till varandra.
- Du som lärare kan också välja ut ett klipp ur programmet som ni tillsammans pratar om innan ni ser hela programmet. Se mer om Skapa klipp-funktionen under rubriken ”Arbeta med scener och dialoger”.

Anpassa svårighetsgraden

Det kan vara bra att variera textningen i programmen för att anpassa svårighetsgraden. Alla avsnitt är textade på såväl svenska som målspråket. Det går också att välja bort textningen helt och hållet. På så sätt kan eleverna till exempel titta först med svensk text, sedan med målspråkstexten och till sist otextat. Elever på olika språknivå kan välja olika textningsalternativ. Kanske kan eleverna titta utan textning efter att de har tränat några avsnitt, så att progression skapas.

Arbeta med ord och uttryck

Låt eleverna arbeta med orden i programmen på olika sätt. Skapa gärna ordlistor från programmen både utifrån ett basordförråd och med betydelsebärande ord för avsnittet.

Några olika förslag är:

- Låt eleverna sammanfatta programmet utifrån några centrala ord i avsnittet. Antingen kan du som lärare välja ut ord, eller så kan eleverna själva plocka ut ord. De kan börja med att sortera orden i en mindmap eller en kronologisk linje för att sedan skriva en kort sammanfattning.
- Eleverna kan skapa ordkort för ordinläring. De skriver det svenska ordet på ena sidan och ordet på målspråket på den andra. När de kan ett ord plockar de bort det kortet. På så sätt kan eleverna se sin egen språkutveckling i hur korthögen minskar.
- Uppmana gärna eleverna att använda mobilen när de pluggar glosor. Genom röstmemon, som finns som gratisapp för de flesta mobiler, kan de läsa in orden och lyssna på dem flera gånger. I anteckningsappen kan de skriva ner alla ord. På så sätt kan eleverna plugga på väg till och från skolan till exempel.
- Låt eleverna försöka hitta synonymer till orden i programmen. Ett mål kan vara att de för varje verb också lär sig en synonym för det ordet. Två-för-en-tänk!
- Ett annat sätt att bredda ordförrådet är att arbeta med motsatser. Eleverna kan försöka hitta motsatser till så många ord som möjligt. Välj även gärna här att utgå från en ordklass, till exempel adjektiv.
- Eleverna kan försök skapa så många meningar som möjligt utifrån orden i avsnittet.
- Arbeta med ord utifrån teman, så som kärlek, svartsjuka eller vänskap. Gör förslagsvis en mindmap med temat i mitten. Samla sedan ord, gärna utifrån programmet, runt om på pappret. Låt eleverna skapa meningar och dialoger utifrån temat. En bra skrivövning kan vara att låta eleverna skriva texter utifrån orden. Kanske en dikt, en låttext eller ett brev. Skapa också gärna teman utifrån slang, svordomar, förstärkningsord eller utfyllnadsord.
- Eleverna kan försöka att förklara orden på målspråket för varandra, inte bara översätta dem. Hur beskriver man hunger på spanska, till exempel? Gör gärna detta som en lek där eleverna är i lag och får ord på lappar som de ska förklara för varandra. Den som gissar snabbast vinner omgången.
- Arbeta med idiomatiska uttryck och ordspråk. Det finns gott om uttryck och en del ordspråk i serien. Uppmärksamma eleverna på dessa och låt dem arbeta med dem så att de kan använda dem på ett naturligt sätt i sitt språk. De kan skapa meningar med uttrycken eller dialoger där ordspråken finner en logisk plats. De kan också försöka hitta motsvarande ordspråk på svenska och jämföra dem.

Språkriktighet och grammatik

- Låt eleverna välja ut en kort scen eller dialog ur ett avsnitt. Eleverna kan förslagsvis översätta eller skriva om den i andra tempus. Låt dem även arbeta med ordföljd och meningsbyggnad i dialogerna.
- Låt eleverna arbeta vidare med orden i avsnittet. De kan böja verben i olika former och tempus, skriva ord i plural/singular, sortera orden i ordklasser, dela upp substantiven i abstrakta och konkreta och så vidare.
- Att skapa ordfamiljer underlättar för eleverna att lära sig fler ord ”på köpet”. De ser dessutom mönster i hur ord konstrueras utifrån vilken ordklass det är. Till exempel ordfamiljen *diskutera*, *diskussion* och *diskutabel*.

Språkstrategier

Vid språkinläring är det viktigt att använda sig av språkstrategier. Uppmana eleverna att ta hjälp av dem.

- Uppmana eleverna att förklara på olika sätt och att använda synonymmer om de inte kan uttrycka sig på ett visst sätt.
- Att använda kroppsspråk kan vara till stor hjälp.
- När eleverna tittar på programmen kan de ta hjälp av sammanhanget. Vad kan man förvänta sig att personerna pratar om? Vad hände förut, vad kan ha hänt nu? Hur ser personerna ut? Är de arga, glada eller skamsna? Prata om vad som hände sist. Diskutera vad som kan komma att hända närmast. Bäst är förstås att göra detta på målspråket, men annars kan svenska också fungera de första gångerna.
- Pausa programmet efter en viss scen, gå igenom vad som har hänt och vad som har sagts så att alla hänger med. Låt också eleverna fundera på vad de tror kommer att hända.
- Sammanfatta kort det mest centrala i programmet, gärna med hjälp av en tidslinje. Vad var det som hände? Förstod eleverna allt? Vad var oklart? Detta kan vara bra att göra på svenska.
- Uppmana eleverna att titta på vad som händer i bild, det ger mycket information.
- Lyssna efter viktiga ord/viktiga meningar. Finns det nyckelord som gör att man förstår allting bättre?
- Finns det ord som är lika engelska eller svenska? Kan man gissa sig till vad ett ord kan betyda utifrån det?
- Om eleverna upplever att de blir stressade av att inte hänga med, uppmana dem att lyssna igen och hitta ett ord i taget som de förstår.
- Leta efter mönster i språket. Vilket tempus används ofta? Finns det vissa fraser som alltid används i ett visst sammanhang? Hur ser någon ut när hen säger en viss sak?

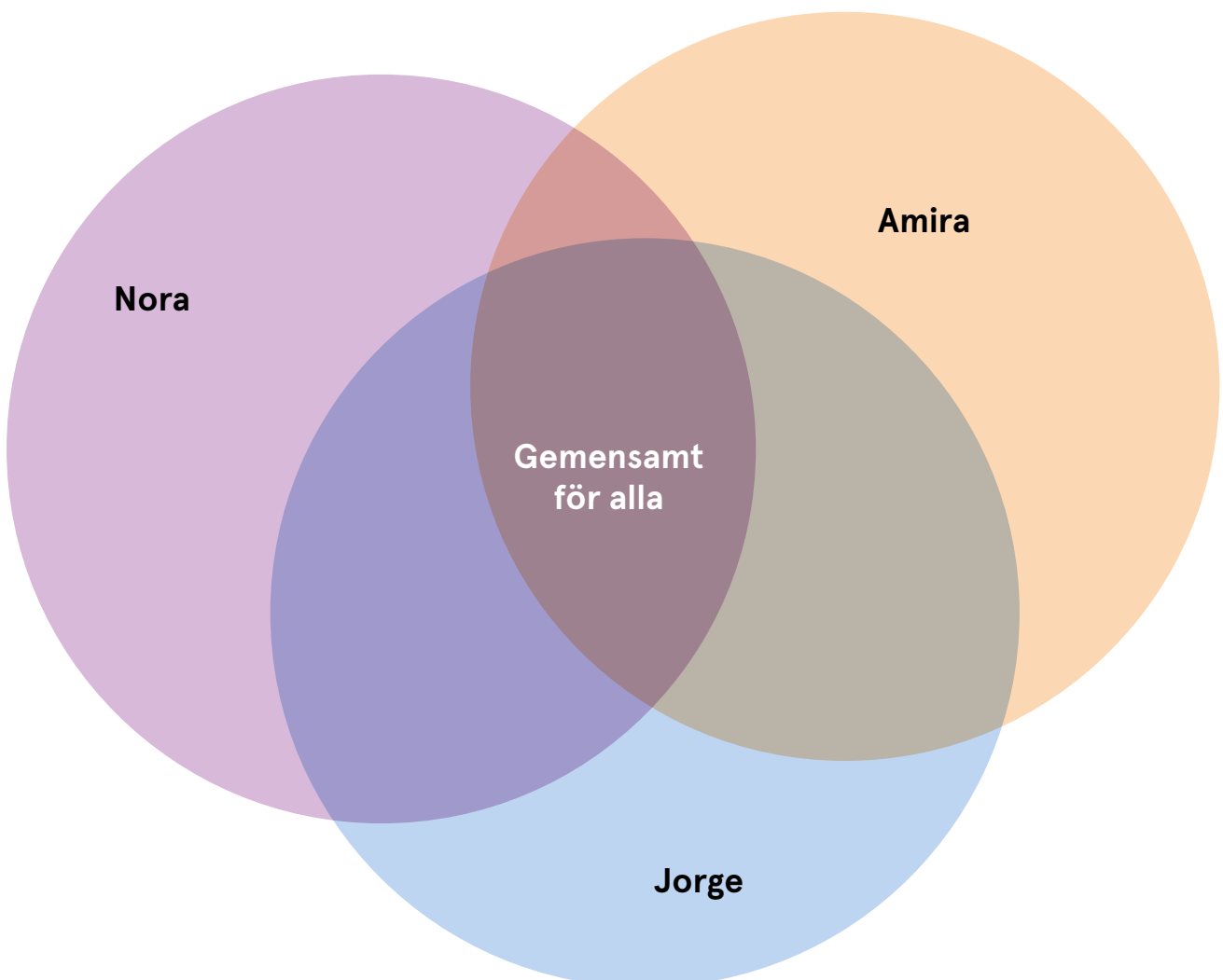
FOTO: PAMELA DUHESME

Philippine Stindel (Emma), Coline Preher (Alexia), Marilyn Lima (Manon), Lula Cotton (Daphnée), Assa Sylla (Imane).

Beskriv personerna i serien

Det är tacksamt att fördjupa arbetet med personerna i serien. Det kan man göra på olika sätt.

- Låt eleverna fokusera på olika personer. Syftet är att eleverna ska lära känna de olika karaktärerna närmare genom typiska saker de säger och att försöka minnas karaktärernas sinnesstämning – hur lät de, vad kände de? Här kan eleverna arbeta med en femstegsraket, där varje steg är lite svårare än det påföljande.
 1. Vad heter personen?
 2. Beskriv personens utseende.
 3. Beskriv personens bakgrund, familj och intressen.
 4. Beskriv personen. Hens karaktär och typiska särdrag. Här tränas egenskapsord.
 5. Skriv en text, förslagsvis ett blogginlägg eller ett brev, som om personen själv har skrivit det. Vad handlar det om? Hur uttrycker sig personen? Vad är viktigt? Vilka drömmar har personen?
- För att få syn på likheter och skillnader, antingen mellan karaktärerna i serien eller jämfört med sig själva, kan eleverna arbeta med venndiagram. Där låter de cirklar överlappa varandra. I den delen som överlappar skriver de likheter, i de delar som inte överlappar skriver de olikheter. Detta kan vara en bra utgångspunkt för vidare diskussioner om karaktärerna.

- Låt eleverna prata om de olika personerna på målspråket. Det är viktigt att de utvecklar och motiverar sina svar. Några frågor kan vara:
 1. Vilken karaktär skulle du vilja vara? Varför då?
 2. Vilken karaktär sympatiserar du med?
 3. Vilken karaktär skulle du vilja ha som kompis?
 4. Vem tycker du betar sig värst/roligast/schysstast i avsnittet ni just har sett?
 5. Om du skulle ge ett råd till någon person i SKAM, vilket råd skulle det vara och till vem?
- Låt eleverna anta rollen av en karaktär i serien. Sitt i mindre grupper och låtsas att ni är på ett möte för att reda ut och gå igenom vad som just hänt. Utgå från det avsnitt ni har sett och prata igenom vad som hände utifrån de karaktärer eleverna nu är. Uppmana eleverna att fråga varandra om varför de gjorde så eller så, hur de tänkte och kände och vad de ska göra sedan, och så vidare. De kan också berätta hur de själva reagerade på något som sades eller gjordes. Blev de sårade? Glada? Pirriga? Är några osams? Kära?
- Eleverna kan låtsas att de är någon av karaktärerna och skriva poetry slam eller spoken word utifrån hans liv. Försök förmå så många som möjligt att våga uppträda med sin text inför gruppen.

Arbeta med scener och dialoger

Låt eleverna arbeta med scener och dialoger. Antingen kan du som lärare välja ut några olika dialoger, eller så gör eleverna det själva. Låt förslagsvis eleverna arbeta två och två när de skriver varianter av dialoger men sedan framföra det i större grupper alternativt helklass.

- Låt eleverna spela upp dialogerna. Uppmana dem gärna att lära sig scenen utantill, kanske först med hjälp av stödord.
- Eleverna kan även skriva om dialogerna så att det blir ett annat slut eller en alternativ utveckling. En variant kan vara att arbeta med forumteater. Då får publiken stoppa skådespelarna när de vill och komma med förslag på hur scenen kan ändras
- Låt eleverna skriva/hitta på någon scen i nästföljande avsnitt, som de alltså inte ännu har sett. Hur tror de att det går?
- Låt eleverna mingla i början eller slutet av lektionerna, gärna genom att spela rollfigurerna för att småprata om vad som hände i ett avsnitt. Det är ett avspänt sätt att prata på och eleverna släpper här ofta loss med både uttal och språkliga strategier – de vågar testa sig fram när de inte hittar ord.
- När man arbetar med scener och dialoger kan man med fördel använda funktionen ”Skapa klipp” på UR Skola. Låt eleverna skapa sina egna klipp från programmet med scener de tyckte var viktiga/roliga/knäppa i avsnittet och spela upp dem för gruppen. De kan också arbeta med en viss scen och skriva frågor om klippet. Ett förslag kan vara att de skapar Kahoot-frågor till sina klasskamrater utifrån sitt klipp.

Så här lätt är det att skapa klipp på UR Skola:

1. Klicka på "Skapa klipp", under bilden på programmet.
2. Ange den start- och sluttid som önskas. Skriv tiderna i de två rutorna under "Klippets starttid" och "Klippets sluttid". Alternativt ange tiderna genom att klicka på knappen "Spara" samtidigt som programmet spelas upp.
3. Dela därefter klippet med dig själv eller någon annan i valfritt, angett forum.

Diskutera och argumentera

I SKAM uppkommer en mängd stora och små frågor i varje avsnitt. Eftersom frågorna är angelägna för eleverna förstärks deras lust att uttrycka sig på målspråket. Eleverna tränar muntlig färdighet genom att diskutera ämnen som engagerar dem, samtidigt som de övar på att lyssna på och bemöta varandra. Läraren avgör vad som passar bäst; att diskutera i par eller i mindre grupper. Uppmana eleverna att motivera sina ställningstaganden och att lyssna respektfullt på varandra. De måste fråga om de inte förstår vad någon har sagt, så får den förklara på ett annat sätt.

OBS! Eleverna kan gärna anta roller från serien när de diskuterar, så att de inte behöver visa eller ta ställning själva i olika frågor. Det är avdramatiserande.

- Den första frågan kan förslagsvis vara att prata om vad programmet handlade om. Be eleverna sammanfatta avsnittets handling i ett ord. På så sätt lyfts förslag på teman fram som ni kan diskutera.
- Skapa även gärna större diskussionsämnen från serien, till exempel hur det är att utsättas för rasism eller att komma ut som homosexuell.
- Du som lärare kan välja ut scener som eleverna diskuterar, förslagsvis kring likheter och skillnaderna mellan målspråkslandet och Sverige.
 1. Skulle detta kunna hända på vår skola?
 2. Hur är det i skolan, är det annorlunda mot vår skola?
 3. Hur ser det ut hemma hos dem?
 4. Vad äter de till frukost, lunch och middag?
- För att få igång diskussioner kan man arbeta med värderingsövningar, till exempel fyrahörnsövningar eller att ställa sig längs en tänkt linje utifrån vad man tycker i en viss fråga. Även här kan det vara bra att eleverna tar ställning utifrån rollerna i serien och inte utifrån sig själva. Låt gärna eleverna göra en skrivövning där de väljer ett ämne och skriver en insändare om det.

Förslag på frågor kan vara:

1. Det är alltid fel att ljuga.
2. Det är okej att inte bjuda alla.
3. Otrohet är värre än fysiskt våld.
4. Jag har blivit utsatt för diskriminering.
5. Jag har diskriminerat någon.
6. Jag har mobbat.
7. Jag pluggar mycket.
8. Jag har provat på droger.

Variera och anpassa språket

Det är viktigt att kunna anpassa sitt språk till olika mottagare och sammanhang. Låt eleverna öva på det.

- Utifrån det avsnitt ni har sett kan eleverna få skriva en påhittad sms-konversation mellan två ungdomar. Därefter kan eleverna skriva om samma kväll, fast mellan en ungdom och hans mamma eller pappa. Hur skiljer sig språket?
- Skriv påhittade statusuppdateringar för olika karaktärer i serien. Hur uttrycker de sig och vad skriver de om?
- De elever som har kommit längre i sin språkutveckling kan få skriva ett fiktivt brev med ett mer formellt språkbruk från en lärare eller skolsköterska till en förälder. Brevet kan förslagsvis handla om oro över psykisk ohälsa, bråk eller om studieresultat.
- Ett annat sätt att använda språket på olika sätt är att låta eleverna skriva en novell som återberättar en del av ett avsnitt. Då använder eleverna flera olika språkformer så som dialoger, berättande och gestaltning.

Musiken och miljöerna i serien

- I varje avsnitt spelas flera låtar. Låt eleverna ta reda på vilka låtarna är och lyssna på dem igen. Låt dem välja en låt där de översätter texten och tolkar låten.
- De miljöer där serien utspelar sig, var är de? Finns de på Google Earth? Ta reda på mer om staden där ungdomarna bor och om skolan där de går.

ALLMÄNNA TIPS TILL DIG SOM TITTAR PÅ SKAM

- Det kan vara bra att titta på programmen med hörlurar (om ni inte tittar tillsammans i gruppen) – det ökar koncentrationen.
- Titta på programmet eller någon/några scener flera gånger.
- Använd textningen i programmet. Titta först med svensk text, sedan med målspråkets text och till sist utan text. Är det något du inte förstår, titta igen med text.
- Att härma, prata med sig själv och med andra är effektiva sätt att avdramatisera att prata på målspråket.
- Våga göra misstag, gissa och sök många tillfällen att öva språket.
- Sist men inte minst – tro på dig själv!